

การประเมินความฉลาดรู้ด้านการอ่าน: แนวทางสำหรับการพัฒนานักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

นราธิป ปิติธนบดี¹

บทคัดย่อ

ความฉลาดรู้ด้านการอ่านเป็นทักษะสำคัญที่บุคคลสามารถรับรู้และทำความเข้าใจกับข้อมูลที่ถ่ายทอดมาจากข้อความในบทอ่าน ซึ่งความเข้าใจในการอ่านประกอบด้วยผู้อ่าน ข้อความที่อ่าน และกิจกรรมการอ่านที่ขับเคลื่อนภายใต้บริบททางสังคมและวัฒนธรรม มีกรอบการประเมินความฉลาดรู้ด้านการอ่าน แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนแรกเป็นการประมวลผลข้อความ ได้แก่ การอ่านอย่างคล่องแคล่ว การรู้ตำแหน่งสารสนเทศในเนื้อเรื่อง ความเข้าใจในเนื้อเรื่อง และการประเมินและสะท้อนความคิดเห็นต่อเนื้อเรื่อง ส่วนที่สองเป็นการจัดการภาระงาน ได้แก่ การตั้งเป้าหมายและวางแผน และการติดตามตรวจสอบและกำกับตนเอง สำหรับผลการประเมินความฉลาดรู้ด้านการอ่านจัดแบ่งเป็น 6 ระดับซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความสามารถในการอ่านที่แตกต่างกัน เริ่มต้นจากความสามารถในการรู้ตำแหน่งสารสนเทศในเนื้อเรื่องที่เป็นการคิดขั้นต้นไปสู่ความสามารถในการทำความเข้าใจเนื้อเรื่อง ประเมินและสะท้อนความคิดเห็นต่อเนื้อเรื่องที่เป็นการคิดขั้นสูง โดยผลการประเมินความฉลาดรู้ด้านการอ่านในปี 2022 พบว่า นักเรียนไทยส่วนใหญ่มีระดับสมรรถนะด้านการอ่านต่ำกว่าระดับ 2 คือ มีความสามารถต่ำกว่าระดับพื้นฐาน ซึ่งปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความฉลาดรู้ด้านการอ่านประกอบด้วย โรงเรียน ครูผู้สอน ครอบครัว และนักเรียน ทั้งนี้บุคคลที่เกี่ยวข้องควรมีแนวทางการพัฒนาความฉลาดรู้ด้านการอ่านของผู้บริหารโรงเรียนควรกำหนดนโยบายและสนับสนุนการจัดกิจกรรมส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านการอ่านของนักเรียน ครูผู้สอนควรจัดโครงการและกิจกรรมการอ่านที่มุ่งเน้นพัฒนาความฉลาดรู้ด้านการอ่านของนักเรียน ผู้ปกครองควรจัดบรรยากาศภายในบ้านและเตรียมทรัพยากรสารสนเทศที่เอื้อต่อการอ่านของนักเรียน และนักเรียนควรมีความตั้งใจ ความสนใจและทัศนคติที่ดีต่อการอ่าน

คำสำคัญ: ความฉลาดรู้ด้านการอ่าน, การประเมินความฉลาดรู้ด้านการอ่าน, สมรรถนะด้านการอ่าน

(Received: 11 July 2025; Revised: 25 July 2025; Accepted: 25 August 2025)

¹ ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์และสารานเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

อีเมล: narathip.p@cmu.ac.th

Assessing reading literacy: Guidelines for developing lower secondary school students

Narathip Pitithanabodee¹

Abstract

Reading literacy is an essential skill that enables individuals to perceive and comprehend information conveyed through written texts. Reading comprehension involves the reader, the text being read, and the act of reading itself, all of which are influenced by the social and cultural context in which the reading takes place. There is a framework for assessing reading literacy divided into two parts. The first part involves text processing, which includes reading fluency, locating information in the text, comprehension of the text, and evaluating and reflecting on the content. The second part concerns task management, which includes goal setting and planning, as well as monitoring, evaluating, and self-regulation. The assessment results of reading literacy are divided into six levels, reflecting different levels of reading ability. They range from the ability to locate information within a text, which involves lower-order thinking skills, to the ability to comprehend, evaluate, and reflect on the text, which requires higher-order thinking skills. The results of the 2022 reading literacy assessment revealed that the majority of Thai students performed below Level 2, indicating reading abilities lower than the basic proficiency level. Factors associated with reading literacy include schools, teachers, families, and students themselves. Accordingly, stakeholders should adopt appropriate guidelines to enhance students' reading literacy. School administrators should establish policies and support activities that promote students' reading literacy. Teachers should design projects and activities aimed at developing students' reading literacy skills. Parents should create a supportive reading environment at home and provide access to reading resources. Meanwhile, students should cultivate motivation, interest, and positive attitudes toward reading.

Keywords: Reading literacy, Reading literacy assessment, Reading proficiency

¹ Department of Library and Information Science, Faculty of Humanities, Chiang Mai University

E-mail: narathip.p@cmu.ac.th

บทนำ

ความฉลาดรู้ด้านการอ่านนับเป็นสมรรถนะหนึ่งที่ใช้ในการประเมินสมรรถนะนักเรียนมาตรฐานสากล เพื่อประเมินความสามารถพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิตในโลกที่มีการเปลี่ยนแปลง การอ่านเป็นกระบวนการในการรับรู้และทำความเข้าใจความหมายของข้อความที่ปรากฏในบทอ่าน ผู้อ่านจึงจำเป็นต้องกำหนดเป้าหมายและกลยุทธ์ในการอ่านของตนเพื่อให้การอ่านได้ผลลัพธ์หรือสารสนเทศตามความคาดหวัง โดยใช้สารสนเทศที่ได้จากการอ่านในการเชื่อมโยงเข้ากับความรู้และประสบการณ์เดิมจนนำไปสู่การใช้ประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้าและเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องจนกลายเป็นบุคคลที่เป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต (Organisation for Economic Co-operation and Development, 2019) ดังนั้น การพัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะของบุคคลที่มีความฉลาดรู้ด้านการอ่านจึงจำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนและส่งเสริมทั้งในด้านบทอ่านและสื่อที่หลากหลาย ตลอดจนการเข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านการอ่านที่ผู้เกี่ยวข้องในภาคส่วนต่าง ๆ ของสังคมได้ให้ความสำคัญในการจัดกิจกรรมที่ใช้การอ่านเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ของนักเรียน

สำหรับผลการประเมินสมรรถนะนักเรียนมาตรฐานสากลครั้งล่าสุดเป็นผลการประเมินในปี 2022 พบว่า นักเรียนไทยส่วนใหญ่มีความฉลาดรู้ด้านการอ่านต่ำกว่าระดับพื้นฐาน โดยคะแนนเฉลี่ยด้านการอ่านของนักเรียนไทยย้อนหลัง 3 ปีมีแนวโน้มลดลง กล่าวคือ ในปี 2015 มีคะแนนเฉลี่ย 409 คะแนน ปี 2018 มีคะแนนเฉลี่ย 393 คะแนน และปี 2022 มีคะแนนเฉลี่ย 379 คะแนน (Institute for the Promotion of Teaching Science and Technology, 2023; Organisation for Economic Co-operation and Development, 2023) ข้อมูลดังกล่าวได้สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาที่ต้องได้รับการแก้ไขหรือปรับปรุงให้ดีขึ้น เนื่องจากนักเรียนไทยมีความฉลาดรู้ด้านการอ่านที่สะท้อนความสามารถในการคิดขั้นต้น (Lower order thinking) เท่านั้น การพัฒนานักเรียนให้มีความสามารถในการคิดขั้นสูง (Higher order thinking) โดยพัฒนาให้มีความฉลาดรู้ด้านการอ่านเพิ่มขึ้นจึงจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือในการทำงานร่วมกันเพื่อพัฒนาความรู้ความสามารถในด้านการอ่านของนักเรียน

มูลเหตุข้างต้นจึงเป็นที่มาของการนำเสนอเนื้อหาในบทความนี้ โดยผู้เขียนมีความมุ่งหมายในการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับคำจำกัดความของความฉลาดรู้ด้านการอ่าน การประเมินความฉลาดรู้ด้านการอ่าน ระดับสมรรถนะด้านการอ่าน ความฉลาดรู้ด้านการอ่านของนักเรียนไทย ปัจจัยที่ส่งผลต่อความฉลาดรู้ด้านการอ่าน ตลอดจนแนวทางการพัฒนาความฉลาดรู้ด้านการอ่านของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ซึ่งสารสนเทศที่นำเสนอในบทความนี้จะประโยชน์ต่อผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอน ผู้ปกครอง นักเรียนและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านการอ่านให้แก่นักเรียน

คำจำกัดความของความฉลาดรู้ด้านการอ่าน

เนื่องจากบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วโดยเฉพาะบริบทในด้านการอ่านที่มีส่วนสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของบุคคล การเพิ่มขึ้นของสารสนเทศทั้งในเชิงปริมาณและความหลากหลายส่งผลให้บุคคลจำเป็นต้องใช้สารสนเทศในรูปแบบใหม่และซับซ้อนเพิ่มขึ้น ซึ่งความฉลาดรู้ด้านการอ่านของบุคคลค่อย ๆ พัฒนามาจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ทักษะความฉลาดรู้ด้านการอ่านจึงเป็นสิ่งจำเป็นต่อความสำเร็จก้าวหน้าของบุคคล ความสำเร็จทางการศึกษา การมีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจ และการเป็นพลเมือง โดยพัฒนาการทางเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วนั้นส่งผลให้การอ่านและการแลกเปลี่ยนสารสนเทศเกิดขึ้นทั้งที่บ้านและที่ทำงาน บุคคลจึงจำเป็นต้องค้นหาและเรียนรู้จากแหล่งสารสนเทศที่หลากหลาย เพราะสื่อที่ใช้ในการเข้าถึงสารสนเทศได้มีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างและรูปแบบของข้อความ ดังนั้น บุคคลจึงต้องพัฒนากลยุทธ์ใหม่ ๆ และกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนในการอ่านอย่างมีจุดมุ่งหมาย (Organisation for Economic Co-operation and Development, 2019) ความฉลาดรู้ด้านการอ่านจึงเป็นทักษะสำคัญที่สามารถใช้ในการวิเคราะห์ สังเคราะห์ บรูณาการ และตีความสารสนเทศที่ตรงความต้องการจากแหล่งสารสนเทศที่หลากหลาย

คำว่า “Reading literacy” แปลเป็นคำภาษาไทยได้หลายคำ อาทิ การรู้การอ่าน การรู้เรื่องการอ่าน ความฉลาดรู้การอ่าน ความฉลาดรู้ด้านการอ่าน ความฉลาดรู้เรื่องการอ่าน และความสามารถด้านการอ่าน (Institute for the Promotion of Teaching Science and Technology, 2023, 2024; Office of the Basic Education Commission, 2021; Office of the Royal Institute, 2019; Ruksasaeng & Phusee-orn, 2021; Sriwattanametakul, 2015) ซึ่งใน ค.ศ. 2019 องค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (Organisation for Economic Co-operation and Development หรือ OECD) กำหนดความหมายของคำว่า “ความฉลาดรู้ด้านการอ่าน (Reading literacy)” ว่า หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการเข้าใจ การใช้ การประเมิน การสะท้อนคิด และการเชื่อมต่อเข้ากับข้อความต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย พัฒนาความรู้และศักยภาพ ตลอดจนการมีส่วนร่วมในสังคม (Organisation for Economic Co-operation and Development, 2019, p. 28) และในปีเดียวกัน Mullis and Martin (2019, p. 6) ได้อธิบายความหมายของคำว่า “ความฉลาดรู้ด้านการอ่าน” ไว้ในรายงานผลความก้าวหน้าในการศึกษาด้านความฉลาดรู้ด้านการอ่านระดับนานาชาติ (Progress in International Reading Literacy Study หรือ PIRLS) โดยอธิบายว่าหมายถึง ความสามารถในการเข้าใจและใช้รูปแบบภาษาเขียนที่จำเป็นต่อสังคมและ/หรือมีคุณค่าสำหรับแต่ละบุคคล ซึ่งผู้อ่านสามารถสร้างความหมายจากข้อความในรูปแบบต่าง ๆ ตลอดจนอ่านเพื่อเรียนรู้ เพื่อเข้าร่วมกับชุมชนของนักอ่านทั้งในโรงเรียนและในชีวิตประจำวัน และเพื่อความเพลิดเพลิน ดังนั้น จึงอาจสรุปได้ว่า ความฉลาดรู้ด้านการอ่าน หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการเข้าใจ ตีความ แปลความ นำไปใช้

ประเมิน วิเคราะห์ และสะท้อนคิดเกี่ยวกับสิ่งที่ได้อ่าน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการอ่านของตน เช่น การเรียนรู้ การพัฒนาความรู้ การพัฒนาศักยภาพ การพักผ่อนหย่อนใจ การมีส่วนร่วมในชุมชน/สังคม เป็นต้น

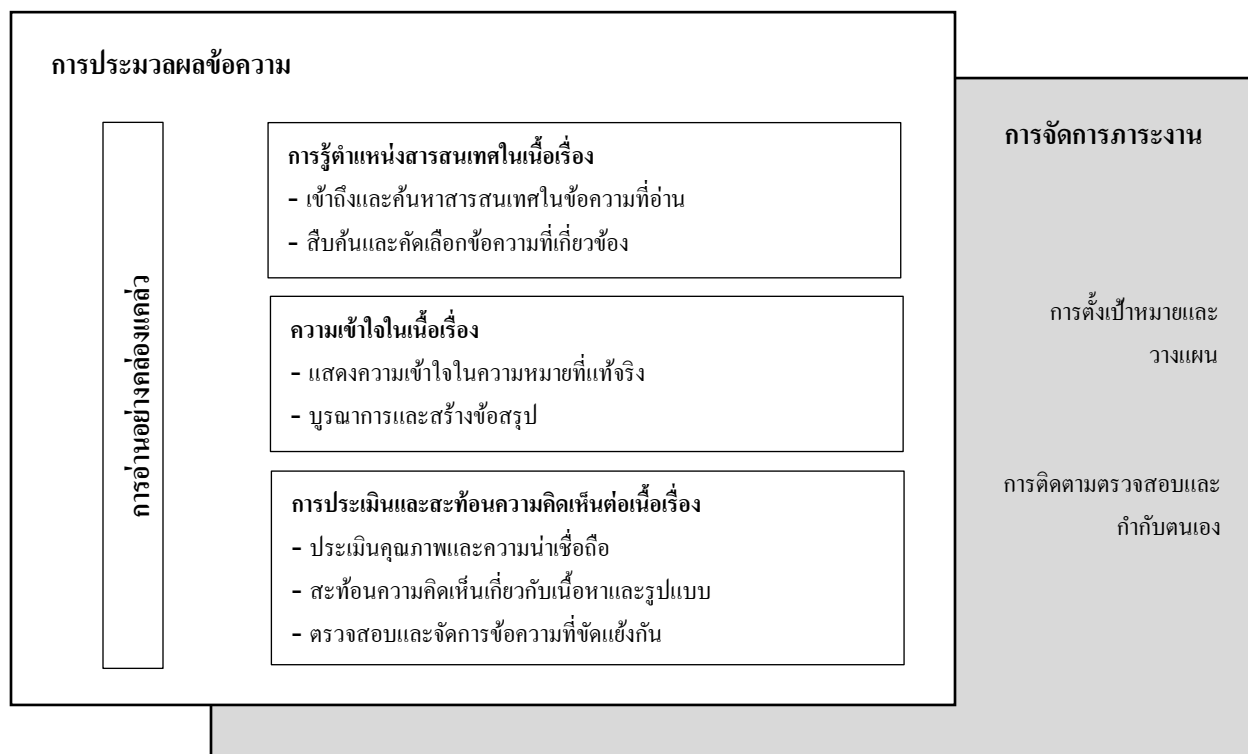
จากความหมายของคำว่า “ความฉลาดรู้ด้านการอ่าน” ข้างต้น จะเห็นได้ว่านิยามดังกล่าวประกอบด้วย ส่วนสำคัญ 3 ประเด็น คือ 1) ผู้อ่าน (Readers) เป็นบุคคลที่มีความสามารถในการเข้าใจ ใช้ ประเมิน สะท้อนคิด เชื่อมโยง และสร้างความหมายจากข้อความที่ได้อ่าน 2) ข้อความ (Texts) เป็นข้อมูลที่มีลักษณะเป็นข้อความที่ใช้ ภาษาเขียนซึ่งเป็นตัวหนังสือในการถ่ายทอดเรื่องราวต่าง ๆ ที่บุคคลสามารถอ่านได้ และ 3) วัตถุประสงค์ (Objectives) เป็นการแสดงออกหรือจัดการกับข้อความที่ได้อ่าน เช่น การเรียนรู้และพัฒนาตนเอง การมีส่วนร่วม ในสังคม การทำงานให้บรรลุเป้าหมาย การพักผ่อนหย่อนใจ เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม บุคคลที่มีคุณลักษณะของความฉลาดรู้ด้านการอ่านจึงเป็นผู้ที่มีความสามารถในการรับรู้ และทำความเข้าใจกับข้อมูลที่ถูกถ่ายทอดมาจากข้อความในรูปแบบที่หลากหลาย และสามารถประยุกต์ใช้ ข้อความที่ได้จากการอ่านเพื่อการดำเนินชีวิตประจำวันและการสร้างคุณค่าให้แก่ตนเอง ชุมชน และสังคม นอกจากนี้ Organisation for Economic Co-operation and Development (2019, p. 29) ยังได้อธิบายเพิ่มเติมว่า บุคคลที่มีความฉลาดรู้ด้านการอ่านไม่เพียงแต่มีทักษะและความรู้ในการอ่านได้ดีเท่านั้น แต่ยังให้คุณค่าและใช้ การอ่านเพื่อวัตถุประสงค์ที่หลากหลาย ซึ่งเป้าหมายของการศึกษาไม่เพียงมุ่งพัฒนาความสามารถในการอ่าน เท่านั้น แต่ยังมุ่งส่งเสริมการมีส่วนร่วมกับการอ่าน โดยหมายถึงแรงจูงใจในการอ่านและประกอบด้วย คุณลักษณะทางอารมณ์และพฤติกรรม เช่น ความสนใจและความเพลิดเพลินในการอ่าน ความรู้สึกว่าตนมีอิสระ ในการเลือกสิ่งที่อ่าน การมีส่วนร่วมในมิติทางสังคมของการอ่าน และการอ่านอย่างหลากหลายและบ่อยครั้ง เป็นต้น

การประเมินความฉลาดรู้ด้านการอ่าน

ความฉลาดรู้ด้านการอ่านเป็นสมรรถนะหนึ่งที่ระบุไว้ในโปรแกรมประเมินสมรรถนะนักเรียน มาตรฐานสากล (Programme for International Student Assessment หรือ PISA) ริเริ่มโดยองค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินคุณภาพของระบบการศึกษาในการเตรียมความพร้อมให้เยาวชนมีศักยภาพหรือความสามารถพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในโลกที่มีการเปลี่ยนแปลง ซึ่ง ปัจจุบันมีประเทศเข้าร่วม 81 ประเทศ/เขตเศรษฐกิจ จัดแบ่งการประเมินความฉลาดรู้ 3 ด้าน ได้แก่ การอ่าน คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ (Institute for the Promotion of Teaching Science and Technology, 2023, p. 1) สำหรับการประเมินความฉลาดรู้ด้านการอ่านนั้น องค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนาได้ กำหนดกรอบการประเมินความฉลาดรู้ด้านการอ่าน ประกอบด้วยกระบวนการอ่าน (Reading processes) 2 ส่วน

ได้แก่ การประมวลผลข้อความ (Text processing) และการจัดการภาระงาน (Task management) ดังแผนภาพคำอธิบายและตัวอย่างต่อไปนี้ (Organisation for Economic Co-operation and Development, 2019)

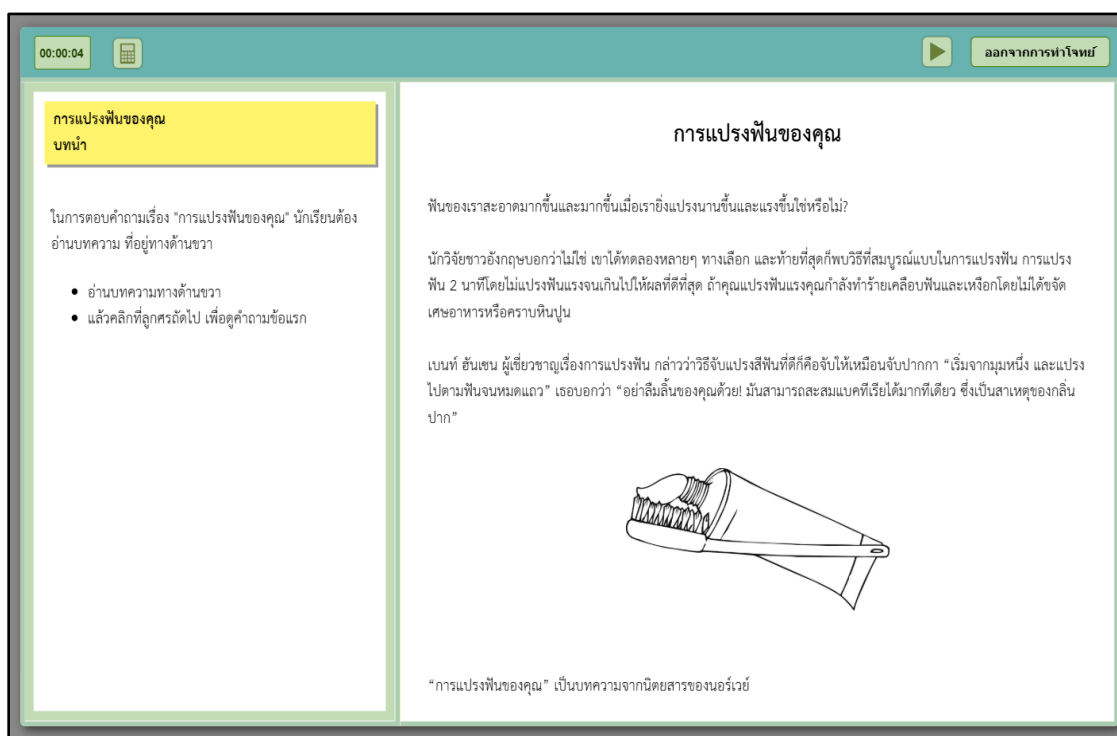

ภาพที่ 1 กรอบการประเมินความฉลาดรู้ด้านการอ่าน

Note. From PISA 2018 assessment and analytical framework (p. 33), by Organisation for Economic Co-operation and Development, 2019
(<https://doi.org/10.1787/b25efab8-en>) © OECD

จากภาพที่ 1 ส่วนแรกเป็นการประมวลผลข้อความ มี 4 องค์ประกอบ คือ 1) การอ่านอย่างคล่องแคล่ว (Read fluently) เป็นความสามารถของบุคคลในการอ่านคำและข้อความได้อย่างถูกต้องและโดยอัตโนมัติ จากนั้นจึงใช้และประมวลผลคำและข้อความเพื่อให้เข้าใจความหมายโดยรวมของข้อความที่อ่าน 2) การรู้ตำแหน่งสารสนเทศในเนื้อเรื่อง (Locate information) เป็นการเข้าถึงและค้นหาสารสนเทศในข้อความที่อ่านโดยอ่านอย่างคร่าว ๆ เพื่อค้นหาสารสนเทศที่ต้องการซึ่งประกอบด้วยคำ วลี หรือตัวเลข พร้อมทั้งสืบค้นและคัดเลือกข้อความที่เกี่ยวข้องจากข้อความหลายชิ้น 3) ความเข้าใจในเนื้อเรื่อง (Understand) เป็นการแสดงถึงความเข้าใจในความหมายที่แท้จริงของข้อความที่อ่าน โดยทำความเข้าใจประโยคหรือข้อความสั้น ๆ จากนั้นจึงบูรณาการและสร้างข้อสรุปเพื่อระบุใจความสำคัญและสรุปสาระสำคัญของข้อความที่อ่าน และ 4) การประเมินและ

สะท้อนความคิดเห็นต่อเนื้อเรื่อง (Evaluate and reflect) เป็นการประเมินคุณภาพและความน่าเชื่อถือของข้อความที่อ่าน การสะท้อนความคิดเห็นเกี่ยวกับเนื้อหาและรูปแบบของข้อความที่อ่าน ตลอดจนการตรวจสอบข้อความที่ขัดแย้งกันและหาวิธีจัดการกับข้อขัดแย้งนั้น สำหรับส่วนที่สองเป็นการจัดการภาระงาน มี 2 องค์ประกอบ คือ 1) ตั้งเป้าหมายและวางแผน (Set goals and plans) เป็นการกำหนดเป้าหมายและกลยุทธ์ในการอ่านที่สอดคล้องกับภาระงานที่ได้รับมอบหมาย และ 2) ติดตามตรวจสอบและกำกับตนเอง (Monitor, regulate) เป็นการตรวจสอบความก้าวหน้าของการทำงานมอบหมายและการควบคุมตนเองผ่านกิจกรรมการอ่านเพื่อให้เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ซึ่งมีตัวอย่างข้อสอบการอ่านดังนี้

ภาพที่ 2 ตัวอย่างข้อสอบการอ่าน

Note. From Online PISA test system authorized for publication, by the Institute for the Promotion of Teaching Science and Technology (IPST), 2025b (<https://ipst-pisatest.ipst.ac.th/CES/quiz?quiz=quiz&problem=151|152|153|154>) © IPST

จากภาพที่ 2 เป็นตัวอย่างข้อสอบการอ่านเรื่อง “การแปรงฟันของคุณ” มีลักษณะเป็นบทอ่านขนาดสั้น เมื่อนักเรียนอ่านข้อความที่ปรากฏในบทอ่านเรียบร้อยแล้ว นักเรียนจะตอบคำถามจำนวน 4 ข้อ ซึ่งข้อสอบมีลักษณะเป็นแบบปรนัยและแบบเขียนตอบ เมื่อนักเรียนทำข้อสอบเสร็จแล้ว ระบบจะสรุปเวลาที่ใช้ในการทำ

โจทย์ คะแนนที่ได้ แนวการตอบ และลักษณะเฉพาะของข้อสอบให้นักเรียนได้ทราบ เพื่อให้ นักเรียนสามารถพัฒนาการอ่านของตนเองได้อย่างต่อเนื่อง

สำหรับการประเมินความฉลาดรู้ด้านการอ่านของนักเรียนตามกรอบการประเมินข้างต้นนั้น จะเห็นได้ว่ามีส่วนสำคัญ 2 ประการ คือ ประการแรกเป็นภาระงานที่ปฏิบัติ มีลักษณะเป็นการตอบคำถามจากข้อมูลที่ได้ อ่าน โดยนักเรียนกำหนดเป้าหมายและกลยุทธ์ในการอ่านเพื่อให้สามารถตอบคำถามได้อย่างถูกต้อง นักเรียนจะต้องพิจารณาว่ากิจกรรมการอ่านที่ตนปฏิบัตินั้นบรรลุเป้าหมายในแต่ละภาระงานหรือไม่ อย่างไร ซึ่งจะช่วยให้ นักเรียนสามารถปฏิบัติภาระงานได้สอดคล้องและตรงตามแนวทางการอ่านที่ได้กำหนดไว้ ส่วนประการที่สองเป็นข้อความที่อ่าน มีลักษณะเป็นการอ่านข้อความหรือบทอ่านอย่างคล่องแคล่วของนักเรียน เริ่มต้นจากการค้นหาหรือวลีที่เป็นตัวแทนแนวคิดของเนื้อเรื่องที่ปรากฏอยู่ในบทอ่าน จากนั้นจึงทำความเข้าใจกับประโยค และบทอ่านในภาพรวมเพื่อสรุปสาระสำคัญ แล้วประเมินบทอ่านว่ามีคุณภาพและความน่าเชื่อถือมากน้อยเพียงใด พร้อมทั้งแสดงความคิดเห็นที่มีต่อบทอ่านและตรวจสอบความถูกต้องของบทอ่าน ดังตัวอย่างลักษณะของข้อสอบที่แจ้งข้อมูลให้นักเรียนได้ทราบว่าข้อสอบแต่ละข้อมีลักษณะของกระบวนการอ่านเป็นอย่างไร สถานการณ์ที่ใช้ ประเภทของเนื้อเรื่อง รูปแบบของเนื้อเรื่อง แหล่งที่มาของเนื้อเรื่อง รูปแบบของข้อสอบ และระดับสมรรถนะ ซึ่งนักเรียนสามารถเรียนรู้เกี่ยวกับลักษณะของข้อสอบที่ใช้วัดระดับสมรรถนะด้านการอ่านและพัฒนาตนเองให้มีสมรรถนะในระดับสูงขึ้น

ภาพที่ 3 การประเมินความฉลาดรู้ด้านการอ่านของนักเรียน

Note. From Online PISA test system authorized for publication, by the Institute for the Promotion of Teaching Science and Technology (IPST), 2025a (https://ipst-pisatest.ipst.ac.th/CES/quiz_characteristics/pisa/518) © IPST

ระดับสมรรถนะด้านการอ่าน

การประเมินความฉลาดรู้ด้านการอ่านของนักเรียนมุ่งเน้นการประเมินความสามารถในการแก้ปัญหาที่ซับซ้อน การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ โดยประเมินสมรรถนะของนักเรียนเกี่ยวกับการใช้ความรู้และทักษะในชีวิตจริงมากกว่าการเรียนรู้ตามหลักสูตรในโรงเรียน จัดแบ่งระดับสมรรถนะด้านการอ่านเป็น 6 ระดับ เริ่มจากระดับต่ำสุด (ระดับ 1) ไปจนถึงระดับสูงสุด (ระดับ 6) กำหนดค่าคะแนนเฉลี่ยในแต่ละระดับประกอบด้วย ระดับ 6 มีคะแนนต่ำสุด 698 คะแนน ระดับ 5 มีคะแนนต่ำสุด 626 คะแนน ระดับ 4 มีคะแนนต่ำสุด 553 คะแนน ระดับ 3 มีคะแนนต่ำสุด 480 คะแนน ระดับ 2 มีคะแนนต่ำสุด 407 คะแนน ระดับ 1a มีคะแนนต่ำสุด 335 คะแนน และระดับ 1b มีคะแนนต่ำสุด 262 คะแนน สำหรับนักเรียนที่มีผลคะแนนเฉลี่ยต่ำกว่าระดับ 2 แสดงว่ามีความสามารถต่ำกว่าระดับพื้นฐาน ระดับ 2 แสดงว่ามีความสามารถในระดับพื้นฐานที่สามารถใช้ทักษะและความรู้ในชีวิตจริงได้ ระดับ 3-4 แสดงว่ามีความสามารถระดับปานกลาง และระดับ 5-6 แสดงว่ามีความสามารถระดับสูง (Institute for the Promotion of Teaching Science and Technology, 2023; Organisation for Economic Co-operation and Development, 2019) สำหรับรายละเอียดของระดับสมรรถนะด้านการอ่านมีดังนี้

ตารางที่ 1 ระดับสมรรถนะด้านการอ่านของผู้อ่าน (Organisation for Economic Co-operation and Development, 2019)

ระดับ	ความสามารถด้านการอ่านของผู้อ่าน
6	ผู้อ่านสามารถสร้างข้อสรุปที่หลากหลาย เปรียบเทียบและเปรียบเทียบได้อย่างละเอียดและถูกต้อง แสดงความเข้าใจในหนึ่งข้อความหรือมากกว่าได้อย่างสมบูรณ์และละเอียด บูรณาการสารสนเทศจากหลายข้อความเข้าด้วยกัน ภาระงานอาจกำหนดให้ผู้อ่านต้องจัดการกับแนวคิดที่ไม่คุ้นเคยในการนำเสนอสารสนเทศและจัดกลุ่มเพื่อการตีความ ตั้งสมมติฐานหรือประเมินข้อความที่ซับซ้อนในหัวข้อเรื่องที่ไม่คุ้นเคยโดยคำนึงถึงเกณฑ์หรือมุมมองที่หลากหลายและปรับใช้ความเข้าใจที่ซับซ้อนนอกเหนือจากข้อความ ซึ่งเงื่อนไขสำคัญในการเข้าถึงและค้นคืนภาระงานคือความถูกต้องในการวิเคราะห์และการใส่ใจในรายละเอียดที่ซ่อนอยู่ในข้อความ

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ระดับ	ความสามารถด้านการอ่านของผู้อ่าน
5	ผู้อ่านสามารถค้นหาและจัดระบบสารสนเทศที่ซ่อนอยู่ในข้อความ สรุปว่าสารสนเทศใดในข้อความมีความเกี่ยวข้องกับเรื่องที่ต้องการ ภาระงานสะท้อนคิดต้องการการประเมินเชิงวิพากษ์หรือการตั้งสมมติฐานโดยอิงจากความรู้เฉพาะทาง ภาระงานตีความและสะท้อนคิดต้องการความเข้าใจในข้อความอย่างสมบูรณ์และละเอียดซึ่งมักเป็นเรื่องที่ไม่คุ้นเคยในด้านเนื้อหาหรือรูปแบบสำหรับแง่มุมต่าง ๆ ของการอ่านนั้นภาระงานเกี่ยวข้องกับแนวคิดต่าง ๆ ที่ตรงข้ามกับสิ่งที่คาดหวังไว้
4	ผู้อ่านสามารถค้นหาและจัดระบบสารสนเทศที่ซ่อนอยู่ในข้อความ ตีความความแตกต่างของภาษาในบางส่วนของข้อความโดยคำนึงถึงเนื้อหาโดยรวมของข้อความประกอบกัน แสดงความเข้าใจและนำการจัดกลุ่มไปใช้ในบริบทที่ไม่คุ้นเคย ใช้ความรู้ที่เป็นทางการหรือความรู้ทั่วไปที่เป็นสาธารณะช่วยในการตั้งสมมติฐานหรือประเมินข้อความ ตลอดจนการแสดงความเข้าใจที่ถูกต้องต่อข้อความที่ยาวและซับซ้อนซึ่งมีเนื้อหาหรือรูปแบบที่อาจไม่คุ้นเคย
3	ผู้อ่านสามารถค้นหาและในบางกรณีสามารถระบุความสัมพันธ์ระหว่างสารสนเทศหลายส่วนที่ต้องเป็นไปตามเงื่อนไขหลายประการ บูรณาการส่วนต่าง ๆ ของข้อความเข้าด้วยกันเพื่อระบุใจความสำคัญ เข้าใจความสัมพันธ์หรือตีความความหมายของคำหรือวลี คำนึงถึงลักษณะหลายประการในการเปรียบเทียบ เปรียบต่างหรือจัดกลุ่มสารสนเทศ ซึ่งมักจะจะต้องรับมือกับสารสนเทศที่ต้องการที่อาจไม่เด่นชัดหรือมีอุปสรรคจากข้อความอื่น ๆ เช่น แนวคิดที่ตรงข้ามกับสิ่งที่คาดหวังหรือข้อความที่ใช้ถ้อยคำเชิงลบ ภาระงานสะท้อนคิดอาจต้องการให้เชื่อมโยงเปรียบเทียบและอธิบาย หรืออาจต้องการให้ประเมินลักษณะเฉพาะของข้อความ แสดงความเข้าใจอย่างลึกซึ้งของข้อความโดยเชื่อมโยงกับความรู้ในชีวิตประจำวัน และภาระงานบางอย่างไม่ต้องการความเข้าใจในข้อความอย่างละเอียดแต่ต้องการให้อิงจากความรู้เฉพาะทาง
2	ผู้อ่านสามารถหาสารสนเทศหนึ่งรายการหรือมากกว่า ซึ่งอาจต้องอ้างอิงจากข้อมูลที่มีนัยหรือมีเงื่อนไขหลายประการ รู้จักแนวคิดหลัก เข้าใจความสัมพันธ์ หรือตีความความหมายในข้อความเมื่อสารสนเทศอยู่ในตำแหน่งที่ไม่เด่นชัดและนักเรียนต้องสร้างข้อสรุป บทอ่านจึงมีลักษณะเป็นการเปรียบเทียบหรือการเปรียบเทียบต่างที่อิงจากลักษณะเฉพาะในข้อความ ตลอดจนสามารถเปรียบเทียบหรือเชื่อมโยงระหว่างข้อความและความรู้ภายนอกโดยใช้ประสบการณ์ส่วนตัวและทัศนคติของตนเอง

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ระดับ	ความสามารถด้านการอ่านของผู้อ่าน
1a	ผู้อ่านสามารถหาสารสนเทศที่ระบุไว้อย่างชัดเจนได้หนึ่งรายการหรือมากกว่า รู้ถึงหัวข้อหลักหรือจุดมุ่งหมายของผู้เขียนในข้อความเกี่ยวกับหัวข้อเรื่องที่คุ้นเคย หรือเชื่อมโยงระหว่างสารสนเทศในข้อความกับความรู้ทั่วไปในชีวิตประจำวัน ซึ่งสารสนเทศในข้อความมักอยู่ในตำแหน่งที่เด่นชัดและมีสารสนเทศที่ไม่ซับซ้อน ตลอดจนสามารถพิจารณาปัจจัยที่เกี่ยวข้องในบทอ่านและในข้อความ
1b	ผู้อ่านสามารถหาสารสนเทศที่ระบุไว้อย่างชัดเจนในตำแหน่งที่โดดเด่นของข้อความสั้น ๆ ซึ่งมีโครงสร้างทางไวยากรณ์ที่ง่ายและบริบทที่คุ้นเคย เช่น เรื่องเล่า หรือข้อความง่าย ๆ ข้อความในบทอ่านที่สนับสนุนการอ่าน เช่น ข้อมูลซ้ำ ๆ รูปภาพ หรือสัญลักษณ์ที่คุ้นเคย โดยมีสารสนเทศที่ไม่ซับซ้อนเกินไป และสามารถตีความข้อความได้โดยการเชื่อมโยงสารสนเทศที่อยู่ใกล้เคียงกัน

จากระดับสมรรถนะด้านการอ่านของผู้อ่านข้างต้น จะเห็นได้ว่า แต่ละระดับของความสามารถด้านการอ่านสะท้อนความสามารถที่แตกต่างกันของผู้อ่าน โดยมีจุดเน้นสรุปได้ดังนี้

ระดับ 1 เน้นความสามารถในการหาสารสนเทศจากข้อความในบริบทหรือหัวข้อเรื่องที่คุ้นเคยและเป็นสารสนเทศที่ไม่ซับซ้อน การตีความและเชื่อมโยงสารสนเทศที่อยู่ใกล้เคียงกัน และการระบุหัวข้อหลักจุดมุ่งหมายของผู้เขียนและปัจจัยที่เกี่ยวข้องในบทอ่านและข้อความ

ระดับ 2 เน้นความสามารถในการเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างสารสนเทศและตีความสารสนเทศที่ปรากฏในข้อความ การสร้างข้อสรุป เปรียบเทียบและเปรียบเทียบต่างระหว่างสารสนเทศในข้อความ และการเชื่อมโยงข้อความกับความรู้ที่เป็นประสบการณ์หรือทัศนคติส่วนบุคคล

ระดับ 3 เน้นความสามารถในการบูรณาการสารสนเทศจากข้อความเพื่อกำหนดใจความสำคัญ การตีความความหมายของคำหรือวลีเพื่อให้เข้าใจข้อความโดยอิงจากความรู้เฉพาะทาง และการจัดกลุ่มสารสนเทศ

ระดับ 4 เน้นความสามารถในการจัดระบบสารสนเทศที่ปรากฏในข้อความ การตีความความแตกต่างทางภาษาที่นำเสนอเนื้อหาในข้อความและความเข้าใจข้อความที่ยาวและซับซ้อนในบริบทหรือเนื้อหาที่ไม่คุ้นเคย และการตั้งสมมติฐานและประเมินข้อความ

ระดับ 5 เน้นความสามารถในการสรุปสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ต้องการ การประเมินข้อความที่อ่านโดยใช้วิธีการประเมินเชิงวิพากษ์และตั้งสมมติฐานที่ใช้ความรู้เฉพาะทาง และการแสดงความเข้าใจข้อความซึ่งเป็นเรื่องที่ไม่คุ้นเคยอย่างสมบูรณ์และละเอียด

ระดับ 6 เน้นความสามารถในการสร้างข้อสรุปที่หลากหลาย เปรียบเทียบ เปรียบต่างและแสดงความเข้าใจข้อความที่ละเอียดและถูกต้อง การจัดการและจัดกลุ่มแนวคิดที่ไม่คุ้นเคยเพื่อการตีความและตั้งสมมติฐานหรือประเมินข้อความที่ซับซ้อน และการปรับใช้ความเข้าใจที่ซับซ้อนนอกเหนือจากข้อความที่อ่าน

ความฉลาดรู้ด้านการอ่านของนักเรียนไทย

ในส่วนของการประเมินความฉลาดรู้ด้านการอ่านของนักเรียนไทยนั้น โปรแกรมประเมินสมรรถนะนักเรียนมาตรฐานสากลได้กำหนดให้ประเมินนักเรียนที่มีอายุ 15 ปี โดยประเมินทุก 3 ปี ประเทศไทยได้เข้าร่วมการประเมินครั้งแรกในปี 2001 (Institute for the Promotion of Teaching Science and Technology, 2023; Organisation for Economic Co-operation and Development, 2019) ซึ่งการประเมินนักเรียนในช่วงอายุดังกล่าวเป็นการประเมินความฉลาดรู้ด้านการอ่านของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น คือ นักเรียนในช่วงอายุ 12-15 ปี การประเมินครั้งล่าสุดเกิดขึ้นในปี 2022 สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (สสวท.) ทำหน้าที่เป็นศูนย์แห่งชาติในการดำเนินการจัดสอบ ผลการประเมินความฉลาดรู้ด้านการอ่านของนักเรียนไทยมีคะแนนเฉลี่ยและระดับสมรรถนะด้านการอ่านดังแผนภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 4 ผลการประเมินความฉลาดรู้ด้านการอ่านของนักเรียนไทย

Note. From Press conference announcing the results of the PISA 2022 assessment, by Institute for the Promotion of Teaching Science and Technology, 2023 (<https://pisathailand.ipst.ac.th>) [In Thai]

จากภาพที่ 4 แสดงผลการประเมินความฉลาดรู้ด้านการอ่านของนักเรียนไทย พบว่า นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ย 379 คะแนน (คะแนนเฉลี่ยลดลงเมื่อเทียบกับปี 2018 ที่นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ย 393 คะแนน) โดยนักเรียน

ไทยส่วนใหญ่ (ร้อยละ 65) มีคะแนนเฉลี่ยต่ำกว่าระดับ 2 ในขณะที่นักเรียนร้อยละ 24 มีคะแนนเฉลี่ยระดับ 2 นักเรียนร้อยละ 11 มีคะแนนเฉลี่ยระดับ 3-4 และนักเรียนร้อยละ 0.2 มีคะแนนเฉลี่ยระดับ 5-6 (Institute for the Promotion of Teaching Science and Technology, 2023; Organisation for Economic Co-operation and Development, 2023) อย่างไรก็ตาม จากผลการประเมินความฉลาดรู้ด้านการอ่านของนักเรียนไทยแสดงให้เห็นว่านักเรียนส่วนใหญ่มีระดับสมรรถนะด้านการอ่านต่ำกว่าระดับ 2 คือ นักเรียนมีความสามารถต่ำกว่าระดับพื้นฐาน

อย่างไรก็ตาม การที่นักเรียนไทยมีความสามารถด้านการอ่านต่ำกว่าระดับพื้นฐาน ซึ่งผลการประเมินดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่านักเรียนส่วนใหญ่มีความสามารถในการหาสารสนเทศในข้อความที่อยู่ในตำแหน่งที่เด่นชัดและมีสารสนเทศที่ไม่ซับซ้อน โดยเป็นข้อความที่มีโครงสร้างทางภาษาที่ง่ายและบริบทที่คุ้นเคย การตีความความหมายในข้อความโดยเชื่อมโยงสารสนเทศที่อยู่ใกล้เคียง มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหัวข้อหลัก แนวคิดหลัก และจุดมุ่งหมายของผู้เขียน โดยเฉพาะข้อความในหัวข้อเรื่องที่คุ้นเคย และเชื่อมโยงระหว่างข้อความกับความรู้ในชีวิตประจำวันและความรู้ภายนอกโดยใช้ประสบการณ์และทัศนคติของตนเองได้ อย่างไรก็ตาม หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนานักเรียนให้มีความฉลาดรู้ด้านการอ่านสามารถกำหนดเป้าหมายและกลยุทธ์โดยพิจารณาจากความสามารถด้านการอ่านในระดับที่สูงขึ้น ได้แก่ การระบุนความสัมพันธ์ระหว่างสารสนเทศและเชื่อมโยงเข้าด้วยกันเพื่อกำหนดใจความสำคัญ การแสดงความเข้าใจในข้อความที่มีความยาวและซับซ้อน มีความถูกต้องและสมบูรณ์ และมีความละเอียดลึกซึ้ง การจัดระบบสารสนเทศที่ปรากฏในข้อความ การตีความความแตกต่างในเชิงภาษาของสารสนเทศ การตั้งสมมติฐานและประเมินเชิงวิพากษ์จากข้อความที่ซับซ้อน การสรุปสารสนเทศในข้อความที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ต้องการ การสร้างข้อสรุป เปรียบเทียบ เปรียบต่าง จัดกลุ่มและอธิบายสารสนเทศที่ปรากฏในข้อความ การใช้มุมมองที่หลากหลายและปรับใช้ความเข้าใจที่ซับซ้อน การวิเคราะห์รายละเอียดที่ได้จากข้อความ และการบูรณาการสารสนเทศจากหลายข้อความเข้าด้วยกัน

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความฉลาดรู้ด้านการอ่าน

ในการกำหนดปัจจัยที่ส่งผลต่อความฉลาดรู้ด้านการอ่านนั้น มีนักวิชาการหลายท่านได้นำเสนอปัจจัยที่เกี่ยวข้องไว้ในงานวิจัยจำนวนหลายรายการ อาทิ Alivernini et al. (2010) และ Alivernini et al. (2011) จัดแบ่งเป็น 4 ปัจจัย คือ ปัจจัยระดับโรงเรียน ปัจจัยระดับครูผู้สอน ปัจจัยระดับครอบครัว และปัจจัยระดับนักเรียน Areepattamannil (2014) จัดแบ่งเป็น 2 ปัจจัย คือ ปัจจัยระดับนักเรียน และปัจจัยระดับโรงเรียน Netten et al. (2014) จัดแบ่งเป็น 2 ปัจจัย คือ ปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรม และปัจจัยทางการศึกษา Van Staden (2014) จัดแบ่งเป็น 3 ปัจจัย คือ ปัจจัยครอบครัว ปัจจัยผู้เรียน และปัจจัยครูผู้สอน และ Li et al. (2025) จัดแบ่งเป็น 3 ปัจจัย คือ

ปัจจัยตัวบุคคล ปัจจัยครอบครัว และปัจจัยสถาบัน อย่างไรก็ตาม เมื่อวิเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความฉลาดรู้ด้านการอ่านสามารถนำเสนอปัจจัยที่เกี่ยวข้องแบ่งเป็น 4 ปัจจัยดังนี้ (Alivernini et al., 2010; Alivernini et al., 2011; Areepattamannil, 2014; Bu & Chen, 2023; Dewani et al., 2024; Firat & Koyuncu, 2023; Li et al., 2025; Linnakyla et al., 2004; Netten et al., 2014; Ozdemir, 2024; Van der Elst-Koeiman et al., 2025; Van Staden, 2014)

1) ปัจจัยระดับโรงเรียน (School-level factors) ได้แก่ ประเภท ขนาดและสถานที่ตั้งของโรงเรียน บรรยากาศในการอ่าน การอ่านร่วมกับเพื่อน การแนะนำการอ่านของครูผู้สอน และการเข้าถึงทรัพยากรสารสนเทศในโรงเรียน

2) ปัจจัยระดับครูผู้สอน (Teacher-level factors) ได้แก่ การสอนทักษะและกลยุทธ์เพื่อความเข้าใจเกี่ยวกับการอ่านของนักเรียนในชั้นเรียน การอ่านที่ไม่จำกัดเพียงบทเรียนเพื่อการอ่านที่เป็นทางการ ความสุขใจในการทำงานของครูผู้สอน และพฤติกรรมของครูผู้สอนที่เป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้

3) ปัจจัยระดับครอบครัว (Family-level factors) ได้แก่ สถานะทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม จำนวนทรัพยากรสารสนเทศที่บ้าน สภาพแวดล้อมและกิจกรรมการรู้หนังสือที่บ้าน ทักษะของผู้ปกครองที่มีต่อการอ่าน การอ่านอย่างมีส่วนร่วมและการปลูกฝังแรงจูงใจในการอ่านตั้งแต่วัยเด็ก โดยผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการแนะนำกิจกรรมการรู้หนังสือเพื่อเป็นพื้นฐานของความฉลาดรู้ด้านการอ่านในช่วงวัยเรียน

4) ปัจจัยระดับนักเรียน (Student-level factors) ได้แก่ ทักษะที่มีต่อภาษาและการอ่าน แรงจูงใจในการอ่าน ความชอบและความสนใจในการอ่าน ความตั้งใจในการอ่าน ความเพลิดเพลินและความสนุกสนานในการอ่าน ความคิดเกี่ยวกับตนเองในการอ่าน การใช้คอมพิวเตอร์ การรับรู้เชิงบวกที่มีต่อบรรยากาศในห้องเรียน ความสามารถในการประเมินความน่าเชื่อถือของสารสนเทศ การสรุปสารสนเทศ ความเข้าใจและการจดจำของนักเรียน พฤติกรรมของนักเรียนที่เป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้ ทักษะเชิงบวกที่มีต่อโรงเรียน ความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของโรงเรียน และคุณลักษณะส่วนบุคคล เช่น เพศ เชื้อชาติ ระดับชั้นเรียน สาขาวิชาที่เรียน ที่อยู่อาศัย พื้นฐานทางภาษา เป็นต้น

อนึ่ง ความเข้าใจในการอ่านของบุคคลนั้นมีองค์ประกอบสำคัญ 3 ส่วน ได้แก่ ผู้อ่าน (Reader) ข้อความที่อ่าน (Text) และกิจกรรมการอ่าน (Activity) ซึ่งส่วนแรก คือ ผู้อ่านเป็นผู้ที่มีความสามารถ ความรู้และประสบการณ์ที่นำมาสู่การอ่าน ส่วนที่สอง คือ ข้อความเป็นสิ่งที่ส่งผลต่อความเข้าใจของผู้อ่านโดยอาจมีลักษณะเป็นข้อความที่ตีพิมพ์หรือข้อความอิเล็กทรอนิกส์ และส่วนที่สาม คือ กิจกรรมการอ่านเป็นจุดมุ่งหมาย กระบวนการและผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการอ่าน (Snow, 2002) ดังนั้น ปัจจัยที่ส่งผลต่อความฉลาดรู้ด้านการอ่านข้างต้นจึงเป็นปัจจัยที่สนับสนุนความเข้าใจในการอ่านของนักเรียนภายใต้บริบททางสังคมและวัฒนธรรม

(Sociocultural context) ซึ่งโรงเรียน ครูผู้สอน และผู้ปกครองมีบทบาทในการจัดเตรียม สนับสนุนและส่งเสริมให้นักเรียนได้มีโอกาสในการใช้ทรัพยากรสารสนเทศในรูปแบบที่หลากหลายเพื่อการอ่านด้วยตนเองและการอ่านร่วมกับผู้อื่น ตลอดจนการจัดกิจกรรมการอ่านที่ปลูกฝังนิสัยรักการอ่านให้แก่นักเรียน

แนวทางการพัฒนาความฉลาดรู้ด้านการอ่านของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

จากแนวคิดเกี่ยวกับความฉลาดรู้ด้านการอ่านทั้งในด้านคำจำกัดความ การประเมิน ระดับสมรรถนะ ปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนบริบทความฉลาดรู้ด้านการอ่านของนักเรียนไทยข้างต้น ผู้เขียนได้วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลข้างต้นเพื่อนำเสนอเป็นแนวทางในการพัฒนาความฉลาดรู้ด้านการอ่านของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น มีรายละเอียดดังนี้ (Alivernini et al., 2010; Alivernini et al., 2011; Areepattamannil, 2014; Bu & Chen, 2023; Dewani et al., 2024; Firat & Koyuncu, 2023; Li et al., 2025; Linnakyla et al., 2004; Netten et al., 2014; Organisation for Economic Co-operation and Development, 2019; Ozdemir, 2024; Van der Elst-Koeiman et al., 2025; Van Staden, 2014)

1. แนวทางสำหรับผู้บริหารโรงเรียน ผู้บริหารโรงเรียนควรสนับสนุนการพัฒนาความฉลาดรู้ด้านการอ่านของนักเรียน โดย 1) กำหนดนโยบายและวางแผนเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านการอ่านของนักเรียน 2) สนับสนุนงบประมาณในการจัดซื้อวัสดุครุภัณฑ์และงบประมาณในการจัดโครงการส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านการอ่านของนักเรียน 3) กำหนดให้มีการประเมินความฉลาดรู้ด้านการอ่านของนักเรียนและนำผลที่ได้ไปใช้ในการปรับปรุงการจัดกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนาความฉลาดรู้ของนักเรียน 4) จัดเตรียมสภาพแวดล้อม แหล่งเรียนรู้และพื้นที่การเรียนรู้ที่เอื้อให้เกิดบรรยากาศในการอ่าน การอ่านร่วมกับเพื่อน การแนะนำและให้คำปรึกษาในการอ่าน โดยจัดตั้งอยู่ในสถานที่ที่เหมาะสมและเป็นจุดศูนย์กลางของโรงเรียน 5) จัดเตรียมทรัพยากรสารสนเทศทางการศึกษาไว้ให้บริการในแหล่งสารสนเทศที่หลากหลายเพื่อให้นักเรียนสามารถค้นหาและเข้าถึงสารสนเทศที่ต้องการอ่านได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว 6) พัฒนาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความฉลาดรู้ด้านการอ่านให้แก่ครูผู้สอนโดยเปิดโอกาสให้เข้าร่วมการอบรม ประชุมและสัมมนา และ 7) สนับสนุนการทำวิจัยของครูผู้สอนในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความฉลาดรู้ด้านการอ่านของนักเรียน

2. แนวทางสำหรับครูผู้สอน ครูผู้สอนควรพัฒนาความฉลาดรู้ด้านการอ่านของนักเรียน โดย 1) สอนกลยุทธ์ความเข้าใจในการอ่าน การอ่านอย่างมีจุดมุ่งหมาย การอ่านอย่างคล่องแคล่ว การอ่านจับใจความสำคัญ การสรุปสาระสำคัญของข้อความที่อ่าน การเลือกบทอ่านและสื่อที่หลากหลายโดยคำนึงถึงความสนใจ เพศและวัยของนักเรียน 2) พัฒนานักเรียนให้มีความสามารถในการประเมิน สรุป ทำความเข้าใจและจดจำสารสนเทศที่ได้จากการอ่านโดยคำนึงถึงคุณภาพและความน่าเชื่อถือของสารสนเทศ 3) จัดโครงการและกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน

ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียนที่มุ่งเน้นความสนุกสนานเพลิดเพลิน เพิ่มพูนความรู้และกระตุ้นศักยภาพของนักเรียน 4) กระตุ้นและสร้างแรงจูงใจในการอ่านให้นักเรียนเพื่อให้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการอ่านและมีทัศนคติที่ดีต่อการอ่านและการเรียนรู้ 5) แนะนำ ให้คำปรึกษาและเป็นต้นแบบที่ดีในการอ่าน 5) จัดเตรียมทรัพยากรสารสนเทศที่เหมาะสมกับนักเรียนในแต่ละช่วงวัย 6) มอบหมายงานให้นักเรียนสร้างสรรค์ชิ้นงานที่เกิดจากการอ่านและติดตามตรวจสอบความก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง และ 7) วัดและประเมินผลความฉลาดรู้ด้านการอ่านของนักเรียนทั้งก่อนการอ่าน ระหว่างการอ่าน และหลังการอ่านโดยใช้เครื่องมือที่หลากหลาย

3. แนวทางสำหรับผู้ปกครองและครอบครัว พ่อแม่หรือผู้ปกครองควรส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านการอ่านของนักเรียน โดย 1) สร้างแรงจูงใจในการอ่านตั้งแต่วัยเด็กจนถึงวัยรุ่น 2) จัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศภายในบ้านที่เอื้อต่อการอ่าน 3) จัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านภายในบ้านที่มุ่งเน้นความสนุกสนานและเพลิดเพลิน 4) มีส่วนร่วมในการอ่านหนังสือร่วมกับนักเรียน 5) จัดเตรียมทรัพยากรสารสนเทศไว้ให้นักเรียนได้อ่านที่บ้าน 6) จัดเตรียมคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์ที่สนับสนุนการเข้าถึงความรู้ตามความต้องการและความสนใจของนักเรียน และ 7) เป็นแบบอย่างของบุคคลที่มีทัศนคติที่ดีต่อการอ่าน

4. แนวทางสำหรับนักเรียน นักเรียนควรพัฒนาความฉลาดรู้ด้านการอ่านของตนเอง โดย 1) เป็นผู้ที่มีทัศนคติที่ดีต่อการอ่านและเล็งเห็นถึงความสำคัญของการอ่านที่มีต่อตนเอง 2) มีความชอบ ความตั้งใจและความสนใจในการอ่าน 3) เลือกทรัพยากรสารสนเทศที่ตรงกับความสนใจและความชอบของตนเอง 4) เข้าร่วมกิจกรรมการอ่านที่จัดขึ้นในโรงเรียนและที่บ้าน 5) มีความสามารถในการประเมิน สรุป ทำความเข้าใจ ตีความ และจดจำสารสนเทศที่ได้จากการอ่านข้อความในบริบทที่คุ้นเคยและไม่คุ้นเคย ข้อความที่มีขนาดยาวและซับซ้อน 6) มีความสามารถในการค้นหาคำหรือวลีที่เป็นตัวแทนแนวคิดของเรื่องที่อ่าน การวิเคราะห์และสังเคราะห์สารสนเทศ การจัดกลุ่มและเชื่อมโยงสารสนเทศที่หลากหลาย และความเข้าใจเกี่ยวกับหัวข้อหลัก แนวคิดหลัก และจุดมุ่งหมายของผู้เขียน และ 7) มีสมรรถนะในการใช้คอมพิวเตอร์และอุปกรณ์ต่าง ๆ เพื่อแสวงหาความรู้ เรียนรู้และพัฒนาการอ่านของตนเองอย่างต่อเนื่อง

บทสรุป

การประเมินความฉลาดรู้ด้านการอ่านของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นนับเป็นส่วนสำคัญในการเตรียมความพร้อมของระบบการศึกษาไทยที่จะพร้อมรับการประเมินโดยใช้โปรแกรมประเมินสมรรถนะนักเรียนที่ได้รับการยอมรับในระดับสากล ซึ่งผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องจำเป็นต้องปรับกลยุทธ์ในการพัฒนาความฉลาดรู้ด้านการอ่านของนักเรียน โดยเฉพาะการสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการประเมินความฉลาดรู้ด้านการอ่านให้แก่ผู้บริหาร โรงเรียน ครูผู้สอน ผู้ปกครองและนักเรียน ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนการทำงานใน

ลักษณะของการบูรณาการการทำงานร่วมกัน มีการกำหนดเป้าหมายและพันธกิจที่ต้องรับผิดชอบร่วมกัน ดังนั้นกลไกสำคัญที่มีส่วนสนับสนุนและส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาความฉลาดรู้ด้านการอ่านของนักเรียนจึงมีทั้งปัจจัยภายในโรงเรียนและปัจจัยภายนอกโรงเรียน ซึ่งถือเป็นปัจจัยเกื้อหนุนให้การจัดการเรียนการสอนและการจัดกิจกรรมการอ่านในรูปแบบที่หลากหลายเกิดประโยชน์แก่นักเรียน ตลอดจนสอดคล้องกับความต้องการการอ่านของนักเรียนและสอดคล้องกับเกณฑ์ที่ใช้ในการประเมินความฉลาดรู้ด้านการอ่านในระดับที่แตกต่างกัน

อย่างไรก็ตาม การพัฒนาความฉลาดรู้ด้านการอ่านของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในบทบาทที่แตกต่างกัน ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอน ผู้ปกครอง และนักเรียน เนื่องจากผู้บริหารโรงเรียนมีบทบาทในการกำหนดนโยบายส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านการอ่านของนักเรียน ครูผู้สอนมีบทบาทในการจัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นการพัฒนาการอ่านของนักเรียน ผู้ปกครองมีบทบาทในการสร้างบรรยากาศการอ่านที่บ้าน และนักเรียนมีบทบาทในการพัฒนาความฉลาดรู้ด้านการอ่านของตนเอง จะเห็นได้ว่า การส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านการอ่านเกิดขึ้นได้ทั้งในโรงเรียนและที่บ้านของนักเรียน ภายในโรงเรียนอาจเกิดจากการสอนการอ่านและการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านของครูผู้สอน ส่วนที่บ้านของนักเรียนอาจเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศภายในบ้านที่เอื้อต่อการอ่านและการเรียนรู้ ซึ่งส่วนสำคัญที่กล่าวถึงนี้เมื่อผู้ที่เกี่ยวข้องนำไปใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานเพื่อพัฒนาความฉลาดรู้ด้านการอ่านของนักเรียน ผลลัพธ์ที่คาดหวังว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตคือนักเรียนไทยมีความฉลาดรู้ด้านการอ่านในระดับที่สูงขึ้นนั่นเอง

References

- Alivernini, F., Lucidi, F., Manganelli, S., & Leo, I. D. (2011). A map of factors influencing reading literacy across European countries: Direct, indirect and moderating effects. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 15, 3205-3210. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2011.04.272>
- Alivernini, F., Manganelli, S., Vinci, E., & Leo, I. D. (2010). An evaluation of factors influencing reading literacy across Italian 4th grade students. *US-China Education Review*, 7(5), 88-93.
- Areepattamannil, S. (2014). International note: What factors are associated with reading, mathematics, and science literacy of Indian adolescents? A multilevel examination. *Journal of Adolescence*, 37(4), 367-372. <https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2014.02.007>

- Bu, Y., & Chen, F. (2023). What key contextual factors contribute to students' reading literacy among top-performing countries and economies? Statistical and machine learning analyses. *International Journal of Educational Research*, 122, Article 102267. <https://doi.org/10.1016/j.ijer.2023.102267>
- Dewani, H. W., Sukartiningsih, W., Hendratno, H., & Suryanti, S. (2024). Exploring reading interest and reading literacy of Indonesian language in elementary school students: A correlation study. *International Journal of Language Education*, 8(4), 763-777. <https://doi.org/10.26858/ijole.v8i4.70003>
- Firat, T., & Koyuncu, I. (2023). The influence of student-level factors on reading literacy: A comprehensive study. *Journal of Theoretical Education Science*, 16(4), 843-867. <http://dergipark.org.tr/akukeg>
- Institute for the Promotion of Teaching Science and Technology. (2023). *Press conference announcing the results of the PISA 2022 assessment*. <https://pisathailand.ipst.ac.th> [In Thai]
- Institute for the Promotion of Teaching Science and Technology. (2024). *PISA 2022 assessment results: Executive summary*. <https://pisathailand.ipst.ac.th/pisa2022-summary-result/> [In Thai]
- Institute for the Promotion of Teaching Science and Technology. (2025a). *Online PISA test system authorized for publication*. https://ipst-pisatest.ipst.ac.th/CES/quiz_characteristics/pisa/518 [In Thai]
- Institute for the Promotion of Teaching Science and Technology. (2025b). *Online PISA test system authorized for publication*. <https://ipst-pisatest.ipst.ac.th/CES/quiz?quiz=quiz&problem=151|152|153|154> [In Thai]
- Li, R., Wang, Y., Guo, J., & Hang, Y. (2025). Predictors of Chinese undergraduates' reading literacy: The role of individual, family, and institutional factors. *The Asia-Pacific Education Researcher*, 34(1), 463-472. <https://doi.org/10.1007/s40299-024-00869-8>
- Linnakyla, P., Malin, A., & Taube, K. (2004). *Scandinavian Journal of Educational Research*, 48(3), 231-249. <https://doi.org/10.1080/00313830410001695718>
- Mullis, I. V. S., & Martin, M. O. (Eds.). (2019). *PIRLS 2021 assessment frameworks*. TIMSS & PIRLS International Study Center.
- Netten, A., Voeten, M., Droop, M., & Verhoeven, L. (2014). Sociocultural and educational factors for reading literacy decline in the Netherlands in the past decade. *Learning and Individual Differences*, 32, 9-18. <https://doi.org/10.1016/j.lindif.2014.02.002>
- Office of the Basic Education Commission. (2021). *Training program on advanced reading literacy development for lower secondary school students*. https://academic.obec.go.th/web/images/document/1635915871_d_1.pdf [In Thai]

- Office of the Royal Institute. (2019). *Contemporary educational terms dictionary, literacy series, Royal Institute edition*. Royal Society. [In Thai]
- Organisation for Economic Co-operation and Development. (2019). *PISA 2018 assessment and analytical framework*. <https://doi.org/10.1787/b25efab8-en>
- Organisation for Economic Co-operation and Development. (2023). *PISA 2022 results: Factsheets – Thailand*. https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2023/11/pisa-2022-results-volume-i-and-ii-country-notes_2fca04b9/thailand_b136aea5/6138f4af-en.pdf
- Ozdemir, V. (2024). Investigating factors that affect reading literacy skills in PISA Turkey sample. *Acta Educationis Generalis*, 14(1), 20-39. <https://doi.org/10.2478/atd-2024-0002>
- Ruksasaeng, P., & Phusee-orn, S. (2021). The development of reading literacy enhancement program by Program for International Student Assessment (PISA). *Social Sciences Research and Academic Journal*, 17(1), 131-144. [In Thai]
- Snow, C. (2002). *Reading for understanding: Toward an R&D program in reading comprehension*. RAND Corporation.
- Sriwattanametakul, J. (2015). *A study of guidelines for promoting reading literacy activities of Thai lower secondary school teachers in Bangkok* [Master's thesis]. Chulalongkorn University. [In Thai]
- Van der Elst-Koeiman, M., Segers, E., Severing, R., & Verhoeven, L. (2025). Sociocultural predictors of children's Papiamentu and Dutch reading literacy in the Dutch Caribbean. *Journal of Multilingual Education Research*, 13, Article 3. <https://doi.org/10.5422/jmer.2024-2025.v13.5-26>
- Van Staden, S. (2014). Factors that affect South African reading literacy achievement: Evidence from prePIRLS 2011. *South African Journal of Education*, 34(3), 1-9. <http://www.sajournalofeducation.co.za>